

אור ההליכות

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קרית אונו ת.ד. 211 מיקוד : 55100
בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

גליק חודש

שבט

התשס"ט

גליק מס' 16

משפט לעם, לעם המשפט

מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

תיפקוד ביה"ד שדן ע"פ ד"ת, ואשר גרם להרמב"ם להציע את חידוש הסמיכה בזה"ז, פיה"מ סנהדרין א, ג. סנהדרין ד, יא.

אולם משפט התורה הוא משפט א-לוהי לא רק אנושי והסכמי. וכדברי האברבנאל ליחיד הוא אינו רק הסדר חברת, אלא שליומות נפשית אישית. ולכלל ישראל קיומו הופך את העם

לעם ה', עם משפט ה' שראוי להיות בארץ ה' בעזרת ה'. ומשום כך סיום פרשת משפטים "הנה אנוכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינותי" וכן הכלל

שאמר חז"ל "לפניהם ולא לפני גוים, לפניהם ולא לפני הדיוטות" הינו הבחנה ברורה בין הגויים ומשפטיהם ונמוסיהם האנושיים והחברתיים, לבין

ישראל ומשפט התורה שהוא משפט א-לוהי. וכחידוד לשונו של נעים זמירות מלמד שאין שונים בדיני ממונות לפני

עם הארץ. ויתירא מזו אף למדונו בירושלמי ע"ז ב, ז מכאן כי יש להסתייר רצי תורה מבני אדם כשרין.

עכ"פ נראה כי הבחנת חז"ל בין המצוה המוטלת על כל יהודי ללמוד את המשפט כחלק בלתי נפרד מהתורה שהיא תורת חיים, לבין תורת המשפט שהיא יהודית למשפטים

מבחינת סדרי דין ראיות וענישה. אולם ישאל השואל ובצדק על שום מה המון העם צריך ללמוד משפט? כלום גם הרפואה או כל נושא מקצועי אחר יצטרכו כולם ללמוד?

עיון בדברי הרמב"ם והאור החיים יוצא כי החלק המשפטי המהותי המסדיר את עניני העוולות ודרכי הקנין להבדיל מתורת המשפט וניהולו יש ליהודי ולומדו כחלק בלתי נפרד מהתורה שהיא תורת חיים. ולא רק בכדי שלא יעשה עוולה, אלא בכדי לשחית נפשו בחמדת הממון ועשית עוול. ואכן האברבנאל הדגיש כי המשפט הוא למעשה תולדות של עשרת הדברות מסיני כי תכלית משפט התורה אינה כתכלית משפטי העמים רק לתיקון המדינה וחיי החברה, אלא התכלית הנוספת במשפט התורה שהאדם יממש את יעורו וישיג שלימות הנפש והשגת חיי אמת חיי עולם הבא.

נכון הוא כאמור כי המשפט מתייחס רק לדיינים מומחים שהם פני העם, ולא לעמי הארץ. "לפניהם ולא לפני הדיוטות", גיטין פח: וכפי שאכן אביי הוכיח את רב יוסף על כפית בעל במתן גט בחוסר סמכות רציפה בסמיכה ממשה רבינו. וכך בזה"ז קיימת הבחנה בין דיני קנסות לדיני ממונות וכיו"ב. דבר אשר גורם לחוסר

מטבע הדברים פרשת משפטים מיעדת לאנשי משפט. והנה למרבית הפלא דומה כי משה רבינו מצווה ללמד את המשפטים להמון העם, "אשר תשים לפניהם", לפני כל בני ישראל. ואף הניסוח הוא ניסוח קאזואיסטי (כי תקנה עבד, כי תצא אש, כי יכרה איש בור, וכו') שהוא אופייני לחוקים ומשפטים הנמסרים להמון העם, ולא למשפטנים.

ומצאנו לחז"ל שראו במשפט כחלק בלתי נפרד מהתורה. וכשם שהתורה משמים, כך המשפט. וכשם שהתורה ניתנה לעם ללומדה וללמדה, כך המשפט, ראה מכילתא. ונכון כי גם מצאנו לחז"ל שיחסו את לימוד וסמכות המשפט אך ורק לדיינים מומחים מוסמכים. ואכן במכילתא דרשב"י נא

"אשר תשים לפניהם. לפני בני ישראל לא נאמר, אלא לפניהם לפני שבהם מלמד שאין שונים בדיני ממונות לפני עם הארץ". ויתירא מזו אף למדונו בירושלמי ע"ז ב, ז מכאן כי יש להסתייר רצי תורה מבני אדם כשרין.

עכ"פ נראה כי הבחנת חז"ל בין המצוה המוטלת על כל יהודי ללמוד את המשפט כחלק בלתי נפרד מהתורה שהיא תורת חיים, לבין תורת המשפט שהיא יהודית למשפטים

מבחינת סדרי דין ראיות וענישה. אולם ישאל השואל ובצדק על שום מה המון העם צריך ללמוד משפט? כלום גם הרפואה או כל נושא מקצועי אחר יצטרכו כולם ללמוד?

עכ"פ נראה כי הבחנת חז"ל בין המצוה המוטלת על כל יהודי ללמוד את המשפט כחלק בלתי נפרד מהתורה שהיא תורת חיים, לבין תורת המשפט שהיא יהודית למשפטים

מבחינת סדרי דין ראיות וענישה. אולם ישאל השואל ובצדק על שום מה המון העם צריך ללמוד משפט? כלום גם הרפואה או כל נושא מקצועי אחר יצטרכו כולם ללמוד?

עכ"פ נראה כי הבחנת חז"ל בין המצוה המוטלת על כל יהודי ללמוד את המשפט כחלק בלתי נפרד מהתורה שהיא תורת חיים, לבין תורת המשפט שהיא יהודית למשפטים

מבחינת סדרי דין ראיות וענישה. אולם ישאל השואל ובצדק על שום מה המון העם צריך ללמוד משפט? כלום גם הרפואה או כל נושא מקצועי אחר יצטרכו כולם ללמוד?

עכ"פ נראה כי הבחנת חז"ל בין המצוה המוטלת על כל יהודי ללמוד את המשפט כחלק בלתי נפרד מהתורה שהיא תורת חיים, לבין תורת המשפט שהיא יהודית למשפטים

יהבית בהבנתו

הנוג שניחים לבשרכם כי ביה נשלם ציפוי של הבניין, והבנייה מבנים בתנופה. של בית הליכות עם ישראל - המרכז העולמי למשפט התורה

מו"ר הרב רצון ערוסי שליט"א

פונה אישית לכל הידידים, להורים תרומת קודש ליקרן הבניין? כו"ז שנוכל לטייט את הבנייה ונוכלו לזוננו של

בית הליכות עם ישראל בקרוב, ונפיק את האור הגדול את - אור התורה.

לתרומות ניתן לפנות

למשרד הליכות עם ישראל, טלפון: 03-5340819

או לדוא"ל: halihot@zahav.net.il

המרכז העולמי
למשפט התורה

בית מדרש
לדיני ממונות

מכון מש"ה
לחקר משנת
הרמב"ם

מכון תורני
לחקר מנהגי
העדות
בישראל

שיעורי תורה
תלמוד תורה
וכלל אברכים

שבטות עיון
וירחי כלה

מפעלים
לטיפוח אהבת
ישראל וארצו

קרנות מחקר
ערוך וחסד

ארגון אשת
חיל

העלון מוקדש לזכר:
רי אהרן ב"ר שמואל חמדי נציג

ולרפואת:
מרת שרה בת יהיא חמדי מבי"ת
נדבת המשפחה

אור ה'מורה'

הרב ד"ר חננאל סרי יצ"ו

פנינים מספר "מורה הנבוכים"

ייחודה של נבואת משה

החבה כל כך (כל ישראל והמצרים). הרמב"ם לצורך הסברו זה, מצמצם את משמעות הפסוקים שמתארים את ניסי יהושע ואליהו שלכאורה חלקם נראים כפומביים. פרשנותו המצמצמת תואמת את דרך ראייתו את הנסים בכלל, שלדעתו לא צריכים לחרוג מחוקי הטבע לגמרי, אלא לפעול בתוכם בצורה חריגה. לעומת זאת, הפומביות שהיתה במופתו של משה רבנו נובעת מכך שהצורך באימות נבואתו חשוב ועקרוני יותר כיון שאת יסוד התורה צריך לאמת בוודאות גמורה. רק מכוחה של וודאות כזו ניתן לאחר מכן לצפות שגם גוי יקיים שבע מצוות שנועדו לנו מפיו של משה רבנו בלבד (חסיד אומות העולם הינו גוי שקיבל על עצמו לעשות את שבע מצוות בני נח לא משום שהן תואמות את המוסר הטבעי של אדם חושב, אלא בשל ההודעה שהודיענו משה רבנו שכל בני האדם מצויים על מצוות אלו, ה' מלכים ח"א).

לאחר ביצור מעמד נבואתו של משה מקבלת התורה מעמד שלא ניתן לערער עליו, שכן לא היה ולא יהיה אדם שתהיה לו נבואה דומה. ומכאן איכותה המיוחדת של נבואה זו יש לנו את האפשרות לדייק בכל מילה ומילה ובכל אות ואות של ספר התורה, ואפילו לדרוש כתרי אותיות כר' עקיבה (יש סבורים שמדובר על צורתם הקבועה של האותיות, לדעת הרמב"ם מדובר בכתרים שהם תוספת לצורת האות, והם משתנים מפסוק לפסוק, לעתים אות מסוימת מקבלת כתר של שלושה ראשים ולעתים כתר של שבעה ראשים ולעתים היא ללא כתר כלל, ראה הל' תפילין מחזה וס"ז פ"ח, ט).

האם מדובר רק על הכרת האל או במפגש עם התממשות גלויה של השגחתו בעולם. כמו כן הרמב"ם ראה בפסוק המתאר את גדולת נבואת משה במלים "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" (דברים לד, י) כקובע עובדה עקרונית. הרמב"ם לא קיבל את הפירוש שבישראל לא קם עוד אבל באומות העולם קם בלעם שהיה כמותו (במדבר רבה, יד, לד). הפירוש הנכון לדעת הרמב"ם הינו שאפילו בישראל לא קם כמותו וקל וחומר שבאומות האחרות שאין להן תורה, לא יכול לקום כמותו (לדעת הרמב"ם, נבואה יכולה להיות גם לגוי ראה הל' יסודי התורה, ט, א אלא שהדבר נדיר מאוד בשל חסרונה של תורה מנחה, ורק אישיות נדירה ומיוחדת כאברהם אבינו תוכל לממש אותה). עובדת ייחודה של נבואת משה הינה יסוד עקרוני משום שרק בקיומה של נבואה איכותית שכזו ניתן לדבר על ציווים שהקב"ה ציוה והם מחייבים את בני האדם גם אם הם עצמם אינם נביאים. לכן משה רבנו הינו היחיד שיכול להשליח ולומר לבני אדם מה הקב"ה רוצה מהם. שאר הנביאים ואפילו אברהם אבינו הצטוו רק לעצמם, ואם הנהיגו אחרים בדרך הטוב, היה זה מבלי שהקב"ה ציוה אותם על כך (מו"ב ב,לט).

הרמב"ם מדגיש לא רק את איכותה של נבואת משה שנותנת וודאות מלאה לכך שדברי הנביא אינם שגויים, ושכל פרט בהם ראוי ללימוד, אלא הוא מוסיף ומראה כיצד גם המופתים שעשה משה רבנו חורגים ממופתו שאר הנביאים. בניגוד לשאר הנביאים טוען הרמב"ם, מופתו משה רבנו הינם היחידים שנעשו בפומביות

הרמב"ם הקדיש לנבואת משה מקום נרחב בספריו, ואף קבע את ייחודה וחשיבותה כאחד משלושה עשר יסודות התורה (פירוש המשנה, סנהדרין, א, היסוד השביעי). כבר במשנה תורה (הל' יסודי התורה פרק ז') הוא ציין מספר מאפיינים המייחדים אותה: היותה במצב ערות מושלם ולא בחלום או מראה, היותה נק"ה מכל שמץ של מימד אישי המתלווה לנאומי נביאים אחרים אשר כדי לקלוט את המסר הגבוה עושים שימוש בדמיונם האישי וממחישים לעצמם את המסר על פי המושגים המוכרים להם ומעסיקים אותם (ולכן אין להם סגנון אחד, שהרי כפי ששונים הם בפרצופיהם כך שונים הם בדעותיהם). שימוש זה בדמיון מאפשר לנביא רגיל את קבלת המסר הנבואי אולם הוא בסופו של דבר גם הפוגם בטוהרתו של המסר הנבואי ויוקו. יש בתוצאה מעורבות גדולה של אישיותו המיוחדת של הנביא. בנוסף לכל אלו, תחושותיו של נביא רגיל בתהליך הנבואה הינם פחד גדול מול העוצמה שהוא נפגש עימה ואיבוד עשתנות, משה לעומת זאת קיבל את הנבואה כאשר הוא עומד ומדבר עם הקב"ה בלא כל שינוי במצבו ובתפקודו, ויכולתו להתנבא היתה קבועה בכל עת שירצה, ללא הגבלה.

במורה הנבוכים (ב, לה) הרמב"ם הוסיף מאפיינים נוספים המייחדים את נבואת משה שם הו"ה שנועד לו לא היה ידוע אפילו לאבות שהיו גדולי הנביאים (ראה במו"ב, מה בפרק העוסק במעלות הנבואה, ולא נדון כאן בשאלה

חפש במסכתות

גאונים...

ד"ר ירון סרי יצ"ו

מחלוקת רש"י וראב"ע –

הד למחלוקת קדומה

בין חכמי צרפת לחכמי ספרד

ופרשנים שחיו בארצות האסלאם והושפעו מתרבותו היו אלו שהובילו את היהדות להישגים חשובים ביותר. שם, למשל, נוסדו הדקדוק העברי, פרשנות המקרא והפילוסופיה היהודית. הד למחלוקת בין פרשני המקרא מצרפת לאלו של ספרד ניתן למצוא בפירושו של רבי אברהם אבן עזרא לשמות ז' א': "ואהרן אחיך יהיה נביאך".

והאומרים כי 'נביא' מגזרת 'ניב שפתיים' (נשי נו יט) – איננו נכון, כי שרש ניב מהשניים – לפי דעת חכמי צרפת, ומעלומי העין – לפי דעת חכמי ספרד. ושרש 'נביא' שלש אותיות. והעוד: 'נביאים' (במי יא כט), 'ויתנבאו' (שם שם כה), כי האליף שרש. ועוד, כי 'ניב שפתיים' כמו פרי, כי הוא מגזרת 'תנובה' (ישעיה כז ו), 'יעוד ינו בון בשיבה' (תהלים צב טו) – והעד הנאמן: יוניבו נבוה אכלוי (מלאכי א יב). ועוד מה טעם 'השב אשת האיש כי נביא הוא' (בראשית כז), אם פירושו דברן הוא...

ראב"ע מתפלמס עם רש"י כנציג הבולט של פרשני צרפת כאשר לגזרון שורש השם 'נביא' לשיטת פרשני צרפת וראשוני מדקדיה מדובר בשורש בעל שני עיצורים עיקריים דומיננטיים

(נב), הנשמעים בבירור לכל אורך נטייתם הדקדוקית, מבלי להתחשב בגזרות העלולות, המחייבות שינויים פנימיים בעיצורי הבסיס של השורש העברי (כמו בערבית). גזרון דומה הוא מביא בשם חכמי ספרד ולפיו נגזר 'נביא' משורש תלת עיצורי מגזרת נח"ע"ו (נוב) או נח"י ע"י (ניב). ראב"ע דוחה את שתי הדעות וקובע שמדובר בשם מגזרת נח"ל"א (נבא). מן השיטות השונות בניתוח השם 'נביא' נמצאו למדים שדווקא אסכולת רש"י וחבורתו היא הנחותה ביותר מבחינת בקיאותה בדקדוק הלשון העברית, שכן באותה התקופה בצרפת עדיין לא הכירו את שיטת רבי יהודה חיוג'. חיוג' היה זה שהנחיל לדקדוק העברי את השורשים השלשיים, כלומר בני שלושה יסודות, מה שהביא לקפיצת דרך משמעותית, הן בחקר השפה העברית והן בפרשנות המקרא. בניגוד למדקדקי צרפת, חכמי ספרד – ובהם ראב"ע – היו אמונים על משנתו הדקדוקית של חיוג'. קצבו של דבר, פרשני המקרא של ימי הביניים מן המזרח ומספרד שהכירו בערך עצמם ולא התבטלו בפני אחרים, זכו להגדיל תורה ולהאדירה. שומה עלינו לתקן את העוול ההיסטורי, ואת תורתם של ענקים אלו, שהועמדה בקרן זוית, עלינו להעלות על נס לבד תשכח.

בימינו נחשב רש"י לגדול פרשני המקרא בכל הדורות. בקהילות מסוימות בזמנים שונים היו אף שהאמינו שאת פירושו כתב ברוח הקודש. מטבע הדברים ההערכה העצומה למפעלו של רש"י והעיסוק בו גרמו לזניחתם של פירושים חשובים ביותר שאינם נופלים ברמתם ובחשיבותם משל רש"י. ניתן להבחין כי הנפגעים העיקריים ממרכזיותו של רש"י בקרב לומדי המקרא בדורות האחרונים הם פרשני המקרא שפעלו בארצות האסלאם – החל מן הקדומים שבהם, כגון: רב סעדיה גאון וכלה בפרשני ספרד מתקופת תור הזהב: רבי אברהם אבן עזרא, רבי דוד קמחי, רבי יונה אבן ג'נאח, רבי יהודה אבן בלעם ועוד. ראוי לציין שפירושו של רש"י היה נפוץ במזרח ובספרד בימי הביניים, כמו גם פירושו של נכדו הרשב"ם, אלא שפרשני המקרא שם לא יצאו מגדרם למקרא פירושו. הסיבה לכך הייתה ההתנשאות של חכמי המזרח וספרד בכלל, והיהודים בפרט, על עמיתיהם באירופה. יש לזכור כי באותם ימים הייתה תרבות קאסלאם המובילה בעולם ואותם חכמים

אור הרפואה

פרופ' חיים גמליאל יציין

רפואת הרמב"ם במבחן המדע בן זמננו

ספרי הרפואה של הרמב"ם

בהמשך, אין תיעוד מדויק של המועדים השונים בהם נכתב כל אחד מספרי הרפואה של הרמב"ם, אך ברור שכולם נכתבו בתקופת חייו האחרונה.

כתביו ההלכתיים, הפילוסופיים והרפואיים מגלים בקיאות אנציקלופדית בכתבי סופרי יוון העתיקה בדרגות לערבית ובכתבים רפואיים מוסלמיים. היפוקרטס, גלינוס ואריסטו, היו בין מקורות ההשראה שלו בפילוסופיה וברפואה היוונית. גם א-ראזי הפרסי, אל-פארבי, איבן סינה ואיבן זוהר, הינם סופרים ורופאים מוסלמיים המצוטטים לעתים קרובות על ידי הרמב"ם.

בפרקים הבאים נביא סיכום קצר לגבי התכנים והמסרים של כל אחד מעשרת ספרי הרפואה של הרמב"ם, תוך איזכור תמציתי של הרלבנטיות שלהם לימינו.

(מתוך הספר על רפואת הרמב"ם שיצא לאור בקרוב בעזה"ת)

בטביעת ספינתו זמן קצר לאחר מכן. בשנת 1185 הוא התמנה לרופא החצר של הוויז'ר אל-פאצ'ל, בנו של צאלח א-דין, ששימש אז כמשה למלך. המוניטין שלו כרופא הלך וגדל במצרים ובארצות השכנות כפי שגם שמו כחכם-דת (תיאלוג) וכפילוסוף יצא לפניו ברחבי העולם. הרמב"ם היה גם המנהיג הרוחני של הקהילה היהודית במצרים. בשנת 1168, זמן קצר אחרי שהשתקע בפוסטאט, קהיר, בהיותו בן 30, סיים את עבודתו הגדולה הראשונה – "פירוש המשנה". עשר שנים מאוחר יותר, בשנת 1178, סיים את יצירת המופת ההלכתית שלו "משנה תורה". בשנת 1190, הושלמה יצירת המופת הפילוסופית הגדולה של הרמב"ם – "מורה נבוכים".

בכתביו ההלכה והפילוסופיה האלה שילב מורנו מאמרים רפואיים נרחבים שהיוו רקע לעשרת ספרי הרפואה מפרי עטו אשר כולם נכתבו בערבית בעשור האחרון לחייו. כפי שייפורט

בלימודי הרפואה החל הרמב"ם (1138 - 1204) עוד בימי שבתו במרוקו. את תורת הרפואה למד מרופאים ומספרי רפואה קדומים. בספרו "פרקי משה ברפואה", מורנו מזכיר את "המלומדים לפנייהם הייתי קורא" שהיו אלה כפי הנראה בניו ותלמידיו של הרופא והפילוסוף אבו-מרוואן איבן זוהר, אשר לרמב"ם הייתה הערכה רבה כלפיו.

רדיפות אל-מוואחדין, כת פנאטית קנאית מצפון אפריקה שגזרה שמד על הלא-מוסלמים, אלצו את משפחת מ'מון לברוח מקורדובה, עיר הולדתו, בשנת 1148. המשפחה נדדה דרך דרום ספרד וצפו אפריקה במשך עשר שנים ובסופן השתקעה בפאס, מרוקו. בשנת 1168 היגר עם משפחתו למצרים והתיישב בפוסטאט, קהיר. הרמב"ם פנה לרפואה כמקור פרנסה עיקרי רק לאחר מות אביו ובעיקר בשל מות אחיו

השתנות הטבעיים – להגדרת סכנה חרב זכריה בן שלמה יציין

כסכנה שאין התרופות באות למגר את המחלה אלא מקילות ומשככות את כאבי החולה, או באות למנוע מצבים פיזיולוגיים העלולים לגרום למחלה להקדים, כגון: תרופות לחולה לב להורדת לחץ הדם וכיוצא בהן שמטרתן למנוע מצב העלול להביא להתקף לב וכל כיוצא בזה – לכן, במקרים כגון אלה, אין צורך לעשות זאת בשינוי, ואף אסור לעשות כן אלא הזרזי הרי זה משוכח.

ד. על אף האמור לעיל, בסכנה ביטחונית אין לדון "גדרי יולדת" האמורים, משום שכל דרכי הטיפול בסכנה, על פי הנהלים הידועים לנו, אין בכוחם להביא למיגור הסכנה, אלא לצמצם את מימדיה.

על אף האמור לעיל, שאין לחלל שבת אלא על "חולה לפנינו", מכל מקום ודאי שחדר מ'מון שאין שם תרופות ואמצעים די הצורך – אף אם נעשה הדבר בפשיעה – מותר לחלל שבת בשעת הצורך, על מנת להשיג דברים נחוצים אלה. (מקורות ע"י בספרי הלכות צבא פמ"א סעיפים די-יח)

ביטחונית אינה דיונית בגדרי רוב "דליתא קמ", כיון שרוב זה מרמז על "תכונה" מסוימת שיש בה מחזוריות שהמהלכים הבאים צפויים, ובסכנה ביטחונית אין הדברים צפויים אלא מבוססים על גורם ההפתעה.

ב. עם זאת, יש להבחין בין גדר סכנה של "יולדת" לסכנה אחרת:

כל סכנה "טבעית" אשר הטיפול והתרופות ידועות חשובה כ"יולדת", שלכן במקום שאין הדבר דחוף ובהול, החמירו חכמים לעשות את פעולות ההצלה למענה דוקא בשינוי על מנת להוריד את חומרת מעשה האיסור, מה שאין כן בסכנה אחרת (לדעת הרמב"ם והשו"ע), שאין חובה לעשות זאת בשינוי.

אשר על כן, במקום קור גדול שיש חשש סכנה לתינוק או לחולה או ליולדת, אין להדליק את החימום אלא בשינוי.

ג. יש מקרים שבהם סכנה המטופלים ע"י תרופות ידועות ואינם נדונים כיולדת, משום שאין התרופות מטפלות במחלה עצמה אלא בתוצאותיה ובסימניה – כגון: חולה לב המוגדר

בגלינות קודמים עסקנו ביחס שבין רפואה וביטחון והצגנו את השווה והשונה בין רפואה לביטחון (דיני "רוב", "חזרה מהצלה", "לב יודע מרת נפשו", "הקדמת הצלה"). הפעם נתייחס קמעא לנושא גדול והוא "השתנות הטבעיים"

בעניין רפואה ובעניין ביטחון (אם ניתן לומר כן). רפואה: מחלות המטופלות בחיסונים ומחלות מטופלות בתרופות – מה הגדרת הסכנה שבהן? האם ניתן לומר כי מחלות שנעלמו בעקבות החיסונים עדיין חשובות כסכנה שיש צורך לחסן נגדן? כמו כן, לענין מחלות שטיפולן ידוע – האם הגדרת סכנה כבר אינה מצויה בהן או שמא עדיין חשובות כסכנה.

ביטחון: האם ניתן לומר כי יישובים המוגנים ע"י שמירה, וכן גבולות מסוימים שחשובים "שקטים" מבחינה ביטחונית, מוגדרים כמקום ש"אין בו סכנה" (ויש למעט בשמירה) או שמא עדיין הסכנה קיימת וכל עוד יש שמירה היא המונעת את הסכנה וכשתבטל השמירה הסכנה תחזור.

א. כבר כתבנו (בגלינות קודמים) כי סכנה

משה רבנו – מנהיג אידיאלי חרב זכריה אביעד יציין

"מרחוק לדעה מה יעשה לו" (ב,ד) ואח"כ היא מציעה לבת פרעה את אה הילד כמניקת. האח הגדול אהרן "אוהב השלום ורודף השלום" מלווה אותו לאורך כל הדרך במסירות ובאהבה. בראשית דרכו גדל משה כנסיך בבית פרעה ומצפה לו עתיד מזהיר. הרי חכמתו גדולה מזו של יוסף ואין ספק כי הוא מיועד להיות יורש העצר. עם כל זה הוא שומר על קשר סודי עם משפחתו ושואב מאביו עמרים את הערכים של בית אברהם. הראייה, גם כשהוא מגיע לגדולה (פרעה מינהו על ביתו – רש"י) הוא אינו מתכחש למוצאו: "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם". בני ישראל העבדים המדוכאים נשארו אחיו. הוא לא נשאר ספון בארמון המלך אדיש למתרחש אלא מגלה הזדהות כנה ואמיתית לסבלם: "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם" (רש"י).

המשך א"ה בגליון הבא.

פעמי לצורך תניית התורה לעם ישראל. במה זכה דווקא הוא לכך?

להלן ננסה לדלות מן הביוגרפיה האישית שלו מעט סימנים המעידים על תכונות נפש מיוחדות שהכתירו אותו בתואר המיוחד: בחירי ה' מכל המין האנושי.

הבה נתחקה תחילה אחר שורשי המשפחתיים. אביו עמרם גדול הדור היה ואמו יוכבד היא אחת המיילדות העבריות אשר החיו את הילדים. שניהם ניחנו בתעצומות נפש מיוחדות. על אף הגזירות הנוראיות של פרעה הם מביאים ילד לעולם ובזאת הם משמשים מופת לשאר העם המפחד והמדוכא. משה רבנו נולד להורים לוחמים, המורדים באומץ לב נגד כוחות הרשע – תכונה חיונית וחשובה במנהיגות.

גם אחותו ואחיו מגלים כושר מנהיגות מיוחד ומידות תרומיות. כבר בשחר נעוריה מגלה מרים אומץ לב ותושייה מנהיגותית בכך שהתייצבה

זה עתה סימנו את ספר בראשית והתחלנו את ספר שמות. במשפחה מצומצמת הפכו ל"עם". פרעה מלך מצרים מתחיל להיות מודאג ולכן הוא מכריז: "הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו" (שמות א,ט).

עם גדול זקוק למנהיג דגול שיעצב את דמותו ויחבר אותו אל מקורו הא-לוהי. המנהיג הנבחר הוא משה רבנו שהשיג את כל המעלות האנושיות. וכך מתאר אותו הרמב"ם בפרק חלק:

הוא אביהו של כל הנביאים שקדמו לפניו והבאים אחריו... והוא בחירי מכל המין האנושי אשר השיג ממנו יתעלה יותר ממה שהשיג וישיג כל אדם שנמצא ושימצא. ושהוא עליו השלום הניע לתכלית הרוממות מעל האנושיות עד שהשיג המעלה המלאכית ונעשה במעלת המלאכים... (עמ' קמב).

מדברי הרמב"ם אלה ובמקומות אחרים מתברר שמשה רבנו היה תופעה על אנושית, נס חד

עשה לך רב

מתוך שו"ת באתר "מורשת" www.moreshet.co.il

ש. מארי נכבד. אני שומע פעמים רבות את אבי וחבריו מברכים איש את רעהו ברכת "תלין בטוב".

יש שעונים: "תקץ ברחמים".

יש שעונים: "תקץ בישועה ורחמים".

1. מה מהות ברכה זו?

2. ששאלתי את אבי מדוע חלק מוסיפים את המילה "בישועה".

ענה לי שזה קשור ככל הנראה למי שמאמין בקיומם של שדים, והנהוגים כמונו - קרי הרמב"ם מסתפקים ב"תקץ ברחמים". אודה למארי אם יוכל להסביר לי זאת יותר.

ת. אשרינו שזהו מנהגינו, שכל אחד מברך את רעהו לעת ערב, כשבני אדם מועדים ללון את לינת הלילה, בברכת: תלין בטוב. כלומר, שיוכל ללון ויהיה לו טוב, ולא רע.

שהרי הלינה בלילה יש בה דברים רעים אפשריים, חלומות רעים מבהילים, גנבים בלילה, ועוד. ולכן אנו מתפללים כל לילה, השכיבנו ה' לשלום, והעמידנו מלכנו לחיים ולשלום, ופרוש עלינו סוכת שלוםך... והגן בעדנו, ושמרנו מכל דבר רע ומפחד לילה...

ומשום כך, המתברך מברך בגומלין את רעהו ומשום כך, ברחמים. כלומר, שתזכה, שה' ברחמי יקיצך, שהרי השינה אחת משישים ממיתה, ושה' ברחמי יקיצך והכל יבוא על מקומו בשלום. והמוסיפים "בישועה", מתכוונים לכלול כל הדברים הרעים האפשריים להיות בלילה, או בעת הלינה בלילה.

והארכתי כדי להודיע שגם לרבינו יש שדים, כי המזיקים, הם רבדים ומגוונים, כאלו שנבראו בצלם אלהים, והם מתערטלים מצלם אלהים, והם חיייתיים ובהמתיים, מזיקים לעצמם ולאחרים.

ש. שלום לכב' הרב שליט"א. מהו מנהג יהודי תימן בסדר ט"ו בשבט?

ת. בתימן לא היה שום מנהג של סדר ט"ו בשבט, לכד מאלה שנהגו שלא לומר תחנון בט"ו בשבט.

ש. האם מותר לומר לחבר שיש קשת? השבוע, היו כמה קשתות בשמים, ולא היה גשם. האם בקשתות האלו מותר להסתכל?

ת. לפי הדין, גם קשת שמופיעה בזמן גשמים, מותר לומר לזולת על הופעתה ולזכות אותם בברכה. כמו כן, רבינו לא הביא להלכה את הגמרא בחגיגה בענין המסתכל בקשת. ולפיכך, לדידו, אין איסור להסתכל בקשת. ורבינו מתייחס לאותה מימרה כעל משמעות אגדית, מעניינת, אך לא הלכתית. כל שכן הקשתות אליהן התייחסת בשאלתך.

ש. א. שמעתי בשיעור שאין צורך לעשר לימון, משום שהוא כתבלין, ותבלינים אינם חייבים בתרו"מ, האם זה כך לשיטת הרמב"ם?

ב. יש לי בגינה עץ גפן וסמוך אליו כמטר ממני, יש פסילורה, שלדעת האשכנזים, הוא עץ. ולדעת הספרדים, הוא שיח. ולכן אין בעיה של ערלה. השאלה האם גפן ופסילורה שמתערבבים יחד ענפיהם יש בעיה של כלאי הכרם?

ת. א. לא כל התבלינים פטורים מתרו"מ, כי מצאנו הרבה תבלינים שחייבים בתרו"מ, ורק תבלינים שהם ניתנים למאכל רק לצורך צבע או ריח או טעם בלבד הם שפטורים מתרו"מ, אבל תבלינים שיש בהם נאכלים בצורה זו או אחרת הם חייבים בתרו"מ. וכן הלימון חייב בתרו"מ כדן כל פרי, כי הוא נחשב לאוכל אדם ונשמר וגידולו מן הארץ, אלא שגם משתמשים בו להוסיף טעם לכל מיני מאכלים ואין זה עושהו לתבלין, ויש לו ייעודים נוספים כגון לכבישה, ונאכל אחר כך בשישה ולפני כבישה. ב. נראה שאין דין כלאיים, גם לאלו שאומרים שיש לברך על פרי הפסילורה בורא פרי אדמה, ושמעתי בשם מהר"ק שלדעת רבינו כל צמח שמביא פרי בשנתו הראשונה אינו אילן, וברכתו בורא פרי העץ. והטעם הוא שרבינו, כלאים, ה, ו, כתב שאין איסור משום כלאי הכרם אלא מיני תבואה ומיני ירקות, והפסילורה אינו תבואה, ואינו ירק, אף שאינו אילן לענין ערלה, ולענין הברכה על פריה.

ש. מה מברכים (אם בכלל) על מסטיק אם כל כוונת הלועס בלעיסתו שיעביר ריחות רעים מהפה?

ת. אם מדובר במסטיק שיש עליו מתיקות, הרי יש לברך שהכל על מתיקות זו. אבל אם המסטיק חסר מתיקות, וכל השימוש בו הוא לצורך עיסוי השיניים והחניכיים, וכן כדי למנוע ריחות רעים מן הפה, אין לברך עליו. ש. א. אם אני שותה תרופה טבעית/לא טבעית אבל היא נוזלית או שאני לוקח כדור האם אני צריך לברך לפני? (את התרופה הנוזלית אני שותה בלי מים אלא רק אותה).

ב. אני משתדל לא לאכול/לשתות לפני התפילה, אבל לאחרונה נאמר לי שכפתי דבש בבוקר זה טוב מאוד ומחזק. האם אני יכול לאכול את הדבש לפני התפילה? (אחרי ברכות הבוקר) והאם אני טעון ברכת 'בורא נפשות'?

ג. הרבה פעמים אני שותה כוס אחת (פלסטיק-חד פעמי) ולא יודע אם אני צריך לברך 'בורא נפשות' או לא, רציתי לדעת מה אני אמור לעשות?

ד. האם אני צריך לברך אחרי אכילת מסטיק? (ז"א אחרי שאני זורק אותו... ולפעמים כבר אין בו טעם) או אחרי אכילת סוכריה בודדה?

ה. א. אם גם בריאים נוטלים את אותו נוזל, או אותה כמוסה, יש לברך שהכל. ואם רק חולים נוטלים, אין לברך.

ב. תתפלל מוקדם, ואח"כ תיטול את הכפית דבש, לא לפני התפילה.

ג. כל שאתה שותה כ-83 גרם, אתה צריך לברך בורא נפשות.

ד. אחרי מסטיק - לא. כי הברכה שמברכים לפני לביסת מסטיק, היא רק על טעם המימתק שבו, לא יותר ואין בה שיעור. לעומת זאת, המוצץ סוכריה, שהיא כשיעור, אם מצץ אותה בשיעור זמן של כדית בכדי אכילת פרס, חייב לברך בורא נפשות. וכל שכן אם ריסק הסוכריה ובלע הריסק. אבל אם במציצה נמשכה הרבה זמן, אין לברך בורא נפשות.

ברכות ואיחולים

לידידנו היקר איש רב פעלים לתורה ולתעודה עורך: "אור ההליכות", "מסורה ליוסף", ו"שערי צדק"

רבי יוסף פרחי ונו"ב יעל מנב"ת

בהולדת בתם הבכורה טליה שתח"י

יח"ר שתהיה לתפארת משפחתכם הכבודה בבחינת "בת תחילה סימן יפה לבנים" (ב"ב קמא). ותזכו לראותה אשת חיל בישראל מאי - ועד ת. מאחלים:

חברי מערכת "אור ההליכות"

הליכות עם ישראל מכון משי"ה

לידידנו הרב ד"ר חננאל סרי הי"ו לרגל קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה" ברכותינו לך שתצליח לקדש שם שמים בכל פעולותיך ומעשיך

מערכת "אור ההליכות"

לידידנו ר' שאול ציון הי"ו לרגל היבחרך כחבר מועצת העיר יבנה ברכותינו לך שתצליח להמשיך ולעסוק בצרכי צבור באמונה

מערכת "אור ההליכות"

אור ההליכות

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קרית אונו ת.ד. 211, 55100
עורך: יוסף פרחי
חברי המערכת: הרב צנחני ערוסי, אבי חמד, אביעד רזיבובי
טל: 03-5340819 פקס: 03-5343658
דוא"ל: halshot@smile.net.il

מכון משי"ה - לחקר משנת הרמב"ם

בקורב ויפיע הכרך השישי של כתב העת מסורה ליוסף. המעוניינים לשלוח מאמר לפרסום יפנו לטל: 054-2443930 או לדוא"ל: mesora@walla.com

שימו לב:

חשוב לנו להרחיב את מעגל הכותבים כדי להעשיר את כתב העת ולהפיץ את משנת מייסד הגר"י קאפה זצ"ל * ניתן לפנות גם בנוגע לתרומות ותנצחות *

שבת עיון תופש

תקיימים אי"ה בשבת פרשת תרומה ג-ד באדר תשס"ט (27-28/2/09)
בבניית וושינגטון
בחתונות: הר"ה רצון ערוסי שליט"א

נאמרו אקולות מודיעים

להזמנות, חייגו: 03-5340819